

Bilaga till plan mot alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT) för Eskilstuna kommunkoncern 2019-2022 - nationell och lokal lägesbeskrivning, inklusive definition av förkortningar och begrepp

Den nationella strategin för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016-2020

2011 antog regeringen den första nationella strategin som samlade alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken. Våren 2016 antog Sveriges regering en förnyad ANDT-strategi för åren 2016- 2020. Det övergripande målet är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.

Strategin anger mål, inriktning och prioriteringar för samhällets insatser och omfattar allt ifrån tillgänglighetsbegränsande och förebyggande insatser till stöd och vård.

Det övergripande målet innebär att alla ska kunna växa upp och leva utan risk för att skadas till följd av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak. Insatser för att skydda barn och unga mot eget och andras bruk utgör grunden för ANDT-arbetet. Förutom det övergripande målet finns sex mål som ska uppnås under strategiperioden. För vart och ett av målen har ett antal insatsområden pekats ut.

I den förnyade strategin lyfts tre prioriterade perspektiv som ska genomsyra ANDT-arbetet på alla nivåer; arbetet ska bidra till att öka jämlikheten i hälsa, jämställdhetsperspektivet ska beaktas och barn och unga ska skyddas. Strategin lyfter vikten av att minska skillnader i ohälsa genom att arbeta både med generella insatser till alla och mer riktade insatser till grupper i samhället som på grund av sina livsvillkor och levnadsvanor löper högre risk att utveckla skadligt bruk, riskbruk eller beroende än övriga befolkningen. Regeringens ambition är att minska de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Strategin lyfter också tydligare än tidigare att ANDT-frågorna ska samordnas

med andra närliggande frågor som brottsprevention, våldsprevention och föräldrastöd.

Dessutom ställer sig regeringen bakom målet att nå ett rökfritt Sverige till år 2025 vilket innebär att rökning ska upphöra eller minska så att mindre än 5 procent av befolkningen röker senast år 2025.

Från och med den 1 januari 2018 ingår problem med spel om pengar i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Det innebär att kommunen är ålagd att förebygga och erbjuda stöd till personer med den typen av problem på liknande sätt som andra substansmissbruk. Ett aktivt arbete ska ske i kommunen för att förebygga och motverka spel om pengar.

Nationella mål och insatsområden

1. Tillgång till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak ska minska.
2. Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska.
3. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.
4. Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.
5. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.
6. En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt.

Från nationell strategi till lokal plan

Den regionala och lokala nivån är viktig för att realisera den nationella strategin. Regionalt arbetar Länsstyrelsen Södermanland län förebyggande med ANDT-frågor genom samordning med bland annat kommuner, polismyndighet och landsting. Länsstyrelsen är en länk mellan nationell och lokal nivå. I länsstyrelsens uppdrag ingår att omvandla de nationella målen till förebyggande arbete utifrån lokala förhållanden. En regional ANDT-strategi tas fram under 2018.

För Eskilstuna kommun är det angeläget att prioritera ANDT-arbetet ur ett hälsofrämjande, förebyggande, brottsbekämpande, behandlande och rehabiliterande perspektiv. Kommunen har en central roll i ANDT-arbetet då det förebyggande arbetet i stor utsträckning bedrivs där människor lever och verkar. Flera av de insatser som görs för att minska tillgänglighet, främja och förebygga samt erbjuda stöd och vård är kommunens ansvar. De kommunala verksamheterna spelar en central roll i det lokala ANDT-arbetet, bland annat

förskola, skola och elevhälsa, fritidsverksamhet och föreningsliv samt tillsynsmyndigheten och socialtjänst.

För barn och ungdomar har kommunen ett särskilt ansvar. Socialnämnden ska enligt Socialtjänstlagen verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialtjänsten ska även arbeta aktivt för att förebygga och motverka missbruk av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel bland barn och ungdomar. Även skolan har styrdokument där vikten av hälsofrämjande insatser, undervisning om kropp och hälsa och elevhälsans stöd till eleverna tydliggörs. Kommunen har ansvar för att förebygga missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel och aktivt sörja för att personer med missbruk får stöd och vård för att komma ifrån missbruket.

Den lokala planen i Eskilstuna utgår från strukturen i den nationella ANDT-strategin med undantag för det sjätte målet. Mål sex beskriver hur Sverige vill arbeta med ANDT-frågorna internationellt.

Ett rökfritt Sverige 2025

Tobaksrökning innebär stora hälsorisker och är ofta inkörsporren till användning av andra droger. Regeringens mål är att nå ett rökfritt Sverige till år 2025. Detta mål har Eskilstuna kommun beslutat att ställa sig bakom. Målet innebär att rökningen ska upphöra eller minska så att mindre än 5 procent av befolkningen röker senast år 2025.

Det nationella beslutet om utfasning av rökning ger kraft och tydlighet till Eskilstuna kommuns tobakspreventiva arbete. Extra fokus riktas på det tobakspreventiva arbetet under perioden 2019-2022.

ANDT-arbetet är en del i ett bredare folkhälsoarbete och brottsförebyggande arbete

ANDT-området är starkt kopplat till folkhälsoarbete som har ett främjande och förebyggande perspektiv. Den svenska alkohol-, narkotika-, dopning- och tobakspolitiken syftar till att främja folkhälsa genom att minska dess medicinska och sociala skadeverkningar. Ett av de mest grundläggande politiska målen är en restriktiv lagstiftning på alkoholområdet och nolltolerans när det gäller narkotika. Regelverket ger särskilt stöd för barn och unga i det skydd de behöver. Politikområdet regleras i en rad bestämmelser; Alkohollagen, Narkotikalagen, Tobakslagen, Kommunallagen, Förvaltningslagen, Socialtjänstlagen, Hälso- och sjukvårdslagen och Skollagen.

ANDT-arbetet är också starkt kopplat till det brottsförebyggande arbetet. Vid våldsbrott finns ofta en koppling till bruk av alkohol, narkotika och dopningsmedel. Det gäller både våld i nära relationer, våld mot barn och så kallat krog- och läktarvåld. I mars 2017 presenterade regeringen ett nytt nationellt brottsförebyggande program för riksdagen. Programmet ska begränsa brottsligheten, bidra till att öka kunskaperna om brottsförebyggande arbete och

stimulera samverkan mellan aktörer däribland kommun, polis och näringsliv. Brottsförebyggande rådets stödjande och samordnande roll förstärks, samtidigt som länsstyrelserna ges i uppgift i att stötta arbetet i landet. Totalt lägger regeringen ett resurstillskott på 40 miljoner kronor per år och det är den största satsningen någonsin på brottsförebyggande arbete. Att arbeta ANDT-förebyggande ger ett brottsförebyggande mervärde. I Eskilstuna finns en samverkansöverenskommelse mellan Polismyndigheten och kommunen som en del i arbetet med brottsprevention och det förebyggande ANDT-arbetet.

Lägesbild - användning av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak i Sverige och Eskilstuna

Användning av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak kan leda till fysiska, psykiska och sociala konsekvenser. Förutom olika former av medicinska skadeverkningar och sjukdomar orsakar alkohol och narkotika även olyckor, social utslagning, våld och annan brottslighet liksom familje- och relationsproblem. Alkohol- och narkotikabruk under ungdomen riskerar att skapa störningar eller avbrott i processen att bli vuxen, vilket minskar möjligheten att slutföra utbildning och få ett arbete. Detta är något som i sin tur ökar risken för social utslagning, psykisk ohälsa, kriminalitet och allvarigare missbruksproblem senare i livet.¹

Alkoholkonsumtion

Den totala alkoholkonsumtionen i Sverige var drygt nio liter ren alkohol per person femton år och äldre år 2015.² Konsumtionen är inte jämnt fördelad i befolkningen. En uppskattning är att den tiondel av befolkningen som dricker mest står för ungefär hälften av den totala alkoholkonsumtionen. I jämförelser mellan olika grupper framgår att män dricker mer än dubbelt så mycket som kvinnor, att unga vuxna berusningsdricker mer än äldre och att konsumtionen är förhöjd i storstadsregioner.³

Den totala alkoholkonsumtionen i befolkningen har minskat sedan mitten av 00-talet. Mellan toppåret 2004 och 2015 minskade alkoholkonsumtionen med ungefär 1,4 liter ren alkohol per person femton år och äldre. Dock var den totala konsumtionen 2015 ungefär 0,4 liter högre än vad den var år 2001. Män dricker mer alkohol än kvinnor men över tid har skillnaderna mellan mäns och kvinnors alkoholkonsumtion minskat.⁴

I en undersökning från 2013 uppskattades att cirka fyra procent av svenskarna har en beroendeproblematik när det gäller alkohol. När också missbruk räknas in visar 6 procent i befolkningen tecken på missbruk eller beroende. När man

¹ Regeringens skrivelse 2015/16:86

² Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

³ CANs hemsida, den 21 december 2017

⁴ Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

ser till riskabel alkoholkonsumtion, riskbruk, visar undersökningar att 16 procent av den vuxna svenska befolkningen hade ett riskbruk år 2014. För kvinnor var andelen 13 procent och för män 19 procent.⁵

I åldersgruppen 16 - 29 minskar den riskabla alkoholkonsumtionen, framför allt bland män, vilket gör att det i dag är lika vanligt med riskbruk av alkohol hos kvinnor som hos män. I åldersgruppen 65 - 84 år är utvecklingen den motsatta, där ökar den riskabla alkoholkonsumtionen bland både kvinnor och män. Medelålders och äldre kvinnor har jämfört med männen en låg konsumtion, men både konsumtion och alkoholrelaterade skador har ökat bland kvinnorna i denna åldersgrupp under 2000-talet. Många av de kvinnor som nu går i pension har andra alkoholvanor jämfört med tidigare generationer vilket sannolikt bidrar till en ökad andel riskkonsumenter och mer alkoholrelaterade skador.⁶

Uppföljningar visar att förutom kön och ålder, har socioekonomiska faktorer som inkomst, utbildning och sysselsättning betydelse för andelen personer som utvecklar en riskabel alkoholkonsumtion.⁷ Ett tydligt mönster syns i att grupper med låg socioekonomisk ställning får mer skador av alkohol än grupper med hög socioekonomisk ställning, även vid samma konsumtionsnivå.⁸

När det gäller bostadsort finns inga skillnader bland männen när det gäller riskfylld alkoholkonsumtion, medan kvinnor som lever i en större stad har ett högre riskbruk jämfört med kvinnor i glesbygd eller i en mindre ort.⁹

Folkhälsomyndighetens rapport om demografiska faktorer visar att det inte finns några skillnader i riskabla alkoholvanor bland kvinnor och män med funktionsnedsättning jämfört med den övriga befolkningen.¹⁰ Homo- eller bisexuella personer har däremot större risk att utveckla riskabla alkoholvanor jämfört med heterosexuella personer.¹¹

När det gäller skolungdomars alkoholkonsumtion ökade den under 90-talet fram till början av 00-talet för pojkar och till mitten av 00-talet för flickorna. Därefter har det skett minskningar för båda könen i Sverige.¹² Konsumtionen är idag den lägsta sedan början på 1970-talet medan andelen som aldrig druckit alkohol är den högsta bland elever i årskurs 9.¹³

I undersökningen 2017 angav 40 procent i årskurs 9 och 74 procent i gymnasiets år 2 att de druckit alkohol under det senaste året.¹⁴ Motsvarande siffror i Eskilstuna var 39 procent i årskurs 9 och 71 procent i gymnasiets år 2.¹⁵

⁵ CANs hemsida, den 21 december 2017

⁶ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁷ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁸ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁹ Regeringens skrivelse 2015/16:86

¹⁰ Regeringens skrivelse 2015/16:86

¹¹ Regeringens skrivelse 2015/16:86

¹² Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

¹³ CANs hemsida, den 21 december 2017

¹⁴ Skolelevers drogvänor 2017, CAN-rapport 170

¹⁵ Liv och hälsa ung 2017

I Sverige uppmättes årskonsumtionen ren alkohol år 2017 till 1,2 liter per elev i årskurs 9 och 3,1 liter per elev i gymnasiets år 2.¹⁶

I Eskilstuna minskade andelen elever i årskurs 9 som druckit alkohol det senaste året med sju procentenheter bland flickorna och tre procentenheter hos pojkarna mellan år 2014 och 2017. Se tabell nedan. Även i gymnasieskolans år 2 är trenden positiv bland pojkar, både när det gäller hur många som druckit alkohol det senaste året och hur många som varit berusad en gång i månaden eller oftare det senaste året. Bland flickor har ingen större förändring skett när det gäller hur många som druckit alkohol under det senaste året i gymnasiets år 2. Däremot har andelen flickor som varit berusad en gång i månaden eller oftare under senaste året ökat med 5 procentenheter mellan år 2014 och 2017.¹⁷

Vad de förändrade mönstren i alkoholkonsumtion bland unga beror på finns det inget givet svar på. Studier pågår för att kartlägga och finna samband. Sannolikt samvarierar flera faktorer som sammantaget ger upphov till förändringen. Faktorer som tros påverka konsumtionsmönstren är att föräldrar blivit mer gränssättande och restriktiva när det gäller alkohol. Under de senaste tio åren, har relativt sett mycket resurser satsats på att förebygga alkoholproblem, inte minst med fokus på unga och frågan har fått uppmärksamhet i media. Dessa förebyggande satsningar, som ofta varit lokala, kan sammantaget ha bidragit till minskningen. Över tid har antalet ungdomar med invandrarbakgrund, från kulturer med återhållsamma alkoholvanor ökat. Det syns också en trend i att fler ungdomar väljer att inte dricka alkohol. Detta bidrar rimligen till minskad konsumtion inte minst i ljuset av att drickandet är en kollektiv företeelse. Det finns också tecken på att minskningen kan bero på att fler unga väljer datorspel och sociala medier i stället för att träffa kompisar och dricka alkohol.¹⁸

En samlad bedömning av utvecklingen visar att denna går i enlighet med målet både i landet och i Eskilstuna med undantag för flickor i gymnasiets år 2 när det gäller hur många som varit berusade en gång i månaden eller oftare under det senaste året.¹⁹ Andelen barn och unga som debuterar tidigt med alkohol har minskat under det senaste decenniet. Andelen skolelever som druckit alkohol har också minskat. Även totalkonsumtionen av alkohol bland unga har minskat. Även om utvecklingen i många delar är positiv, är det fortfarande alltför många barn och unga som dricker alkohol.²⁰

¹⁶ Skolelevers drogvanor 2017, CAN-rapport 170

¹⁷ Liv och hälsa ung 2014 och 2017

¹⁸ CANs hemsida, den 21 december 2017

¹⁹ Liv och hälsa ung 2014 och 2017

²⁰ Regeringens skrivelse 2015/16:86 och Liv och hälsa ung

	Flickor %						Pojkar %					
	2004	2006	2008	2011	2014	2017	2004	2006	2008	2011	2014	2017
Druckit alkohol senaste året												
Eskilstuna	60	48	70	59	44	37	62	51	65	54	39	36
Länet	64	62	69	61	49	41	60	56	64	55	42	36
Varit berusad en gång i månaden eller oftare det senaste året												
Eskilstuna	34	25	25	15	11	9	33	30	32	15	11	12
Länet	31	28	24	18	12	11	33	31	26	16	10	12

Tabell 1 Liv och hälsa ung 2017, andel pojkar och flickor i årskurs 9 - frågor om alkoholkonsumtion, Eskilstuna och länet.

Narkotika

Cannabis (hasch och marijuana) är den vanligaste formen av narkotika.²¹ Bruket av cannabis har varit relativt stabilt över tid om man ser till landet. Däremot visar regionala undersökningar att cannabisbruket är högre i storstäderna jämfört med landet som helhet.²² År 2016 angav drygt 3 procent av männen och drygt 2 procent av kvinnorna i Sverige att de använt cannabis under det senaste året. Andelen som använt cannabis är betydligt högre bland unga vuxna jämfört med äldre.²³ I Sverige har användningen av cannabis ökat något bland vuxna under perioden 2004 till 2015.²⁴

Undersökningar i Eskilstuna år 2012 och 2016 visar att ungefär 10 procent av befolkningen 18-69 år någon gång har använt cannabis.²⁵

Skillnader i användning syns mellan grupper med olika utbildningsnivå. Bland personer med kort utbildning har en högre andel använt cannabis än bland personer med lång utbildning.²⁶

Under perioden 2006-2014 ökade antalet personer som blev vårade på sjukhus för narkotikadiagnoser.²⁷ Den narkotikarelaterade dödligheten har också ökat i Sverige.²⁸

När det gäller ungas användning av narkotika syns varken någon tydlig ökning eller minskning.²⁹ År 2017 svarade 7 procent av pojkarna och 5 procent av flickorna i årskurs 9 att de någon gång använt narkotika, jämfört med niorna är det nästan tre gånger så vanligt att elever i gymnasiets år 2 har använt narkotika;

²¹ Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten 2016

²² Regeringens skrivelse 2015/16:86

²³ Regeringens skrivelse 2015/16:86

²⁴ Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten 2016

²⁵ Liv och hälsa vuxen, statistik från landstingets statistikenhet

²⁶ Strategi och handlingsplan för ANDT-arbetet i Stockholms län 2017-2020

²⁷ Folkhälsan i Sverige 2016, Folkhälsomyndigheten

²⁸ Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

²⁹ Regeringens skrivelse 2015/16:86

20 procent av pojkarna och 14 procent av flickorna. Detta gäller landet som helhet.³⁰ Motsvarande siffor för Eskilstuna år 2017 visar att 8 procent av pojkarna och 3 procent av flickorna i årskurs 9 någon gång använt narkotika. I gymnasiets år 2 har 14 procent av pojkarna och 11 procent av flickorna använt narkotika någon gång.³¹

De senaste tre åren har eleverna fått besvara frågor om nät-droger. I undersökningen 2017 uppgav 1 procent av eleverna i årskurs 9 och knappt 2 procent i gymnasiets år 2 att de använt nätdroger vilket är en minskning jämfört med 2014. Vanligast är att ha använt ”spice eller likande rökmixar”.³² Detta avser landet som helhet.

I Eskilstuna råder stora skillnader i narkotikaerfarenhet mellan olika skolor varför det är viktigt att analysera enkätsvaren från Liv och hälsa ung på skolnivå för att kunna mobilisera åtgärder på de ställen där det behövs.³³ Det är vanligare att ungdomar får tag på narkotika via indirekta källor som vänner och bekanta jämfört med direkt av en ”langare” eller via internet.³⁴

Även om narkotikabruket totalt sett är relativt stabilt bland unga så behöver det fortsätta att uppmärksammas. Det är väl känt att narkotikaanvändare i högre grad uppvisar andra riskbeteenden så som att dricka mycket alkohol, använda tobak eller sniffa och att de också oftare uppvisar andra riskfaktorer knutna till individ, familj, skola och samhället i övrigt. Elever med narkotikaerfarenhet är i flera avseenden en mer utsatt grupp i jämförelse med sina jämnåriga kamrater.³⁵ Sammantaget kan sägas att även om narkotikaerfarenheten varit relativt stabil de senaste tio åren, visar konsumtionsutvecklingen bland dem som väl använt narkotika på en viss ökning.³⁶ Utvecklingen går därmed inte mot målet i landet.³⁷ När det gäller Eskilstuna syns ingen tydlig sammantagen förändring i varken positiv eller negativ riktning.

	Flickor %						Pojkar %					
	2004	2006	2008	2011	2014	2017	2004	2006	2008	2011	2014	2017
Använt narkotika någon gång												
Eskilstuna	6	8	8	6	7	3	10	5	11	8	8	8
Länet	6	7	6	6	7	4	7	6	8	7	8	7
Känner person som kan skaffa narkotika												
Eskilstuna	42	35	36	36	35	*	39	33	36	33	28	*
Länet	38	36	33	34	38	*	35	35	34	35	33	*

³⁰ Skolelevers drogvanor 2017, CAN-rapport 170

³¹ Liv och hälsa ung 2017

³² Skolelevers drogvanor 2017, CAN-rapport 170

³³ Liv och hälsa ung

³⁴ Skolelevers drogvanor 2017, CAN-rapport 170

³⁵ Regeringens skrivelse 2015/16:86

³⁶ Skolelevers drogvanor 2017, CAN-rapport 170

³⁷ Regeringens skrivelse 2015/16:86

*Tabell 2 Liv och hälsa ung 2017, andel pojkar och flickor i årskurs 9 - frågor om narkotika, Eskilstuna och länet. * Frågan ställdes inte i enkäten 2017.*

Tobak

Tobakskonsumtionen har minskat i Sverige under lång tid. Främst är det den dagliga rökningen som minskat och nedgången har varit påtaglig bland både män och kvinnor men allra störst bland männen. I den nationella folkhälsoenkäten som Folkhälsomyndigheten genomförde 2016 uppgav 8 procent av männen och 10 procent av kvinnorna i Sverige att de rökte dagligen.³⁸

Andelen som röker dagligen är idag generellt högre bland kvinnor än bland män och även högre bland äldre än bland yngre.³⁹ I Eskilstuna syns en tydlig minskning av dagligrökare i den vuxna befolkningen. Mellan år 2012 och 2017 har andelen dagligrökare minskat med 8 procentenheter. 2017 svarade 7 procent av kvinnorna och 8 procent av männen i Eskilstuna att de var dagligrökare.⁴⁰ Snusning har inte studerats lika kontinuerligt som rökning, men de uppgifter som finns indikerar att snusningen ökade under 1990-talet och fram till 2004. Därefter har snusningens omfattning legat på en förhållandevis stabil nivå. Både bland de män och bland de förhållandevis få kvinnor som använder snus, gör de flesta av dem det dagligen. I den nationella undersökningen 2016 var omkring 18 procent av männen och 4 procent av kvinnorna i befolkningen dagligsnusare.⁴¹ I Eskilstuna svarade 13 procent av männen och 1 procent av kvinnorna att de var dagligsnusare 2017.⁴²

Förutom kön och ålder, har socioekonomiska faktorer som inkomst, utbildning och sysselsättning betydelse för andelen personer som använder tobak.⁴³ Homo- eller bisexuella personer röker oftare jämfört med heterosexuella personer.⁴⁴

Fortfarande står tobakskonsumtionen för en väsentlig del av sjukdomsördan i landet. Vid den senaste jämförelsen stod tobak för omkring 8 procent, vilket är mer än dubbelt så mycket som den sjukdomsörda som orsakades av alkohol och narkotika. Antalet män som dör i lungcancer har länge varit på nedåtgående, men på uppåtående bland kvinnor i Sverige.⁴⁵

När det gäller tobaksbruk hos unga syns en positiv trend.⁴⁶

Tobaksanvändningen bland niondeklassare har minskat påtagligt under 2000-talet. I undersökningen 2017 klassificerades 10 procent som rökare och 6 procent som snusare.⁴⁷ Bland eleverna i gymnasiet år 2 har dock

³⁸ Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

³⁹ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁴⁰ Liv och hälsa vuxen, statistik från landstingets statistikenhet

⁴¹ Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

⁴² Liv och hälsa vuxen, statistik från landstingets statistikenhet

⁴³ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁴⁴ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁴⁵ Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

⁴⁶ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁴⁷ Skolelevers drogvanor 2017, CAN-rapport 170

tobaksanvändningen inte minskat i lika stor utsträckning som bland niondeklassarna.⁴⁸ I Eskilstuna svarade 9 procent av eleverna i årskurs 9 att de röker dagligen eller ibland och 5 procent att de snusar dagligen eller ibland i undersökningen 2017.⁴⁹ Sedan 2012 syns en minskning av andelen rökare även i gymnasiets år 2 nationellt, 2017 angav 24 procent att de var rökare och 13 procent att de var snusare. Andelen snusare i årskurs 2 har legat relativt konstant de senaste sex åren.⁵⁰

En samlad bedömning visar att utvecklingen går i enlighet med målet.⁵¹ Ett minskat tobaksbruk syns bland både skolelever och den vuxna befolkningen.⁵² Andelen barn och unga som debuterar tidigt med tobak har minskat. Andelen skolelever som rökt har också minskat. Även om utvecklingen i många delar är positiv, är det fortfarande alltför många barn och unga som använder tobak och tillgången anses vara alltför lättillgänglig.⁵³

	Flickor %						Pojkar %					
	2004	2006	2008	2011	2014	2017	2004	2006	2008	2011	2014	2017
Röker dagligen												
Eskilstuna	11	9	10	10	6	8*	5	5	11	8	5	8*
Länet	12	9	10	10	6	10*	5	6	7	8	5	9*
Snusar dagligen												
Eskilstuna	2	1	2	0	0	1*	14	9	13	4	5	7*
Länet	1	1	2	1	0	1*	14	11	10	5	4	9*
Rökt vattenpipa senaste året												
Eskilstuna				38	25	20				50	26	19
Länet				37	23	15				45	25	18
Använt e-cigarett senaste året												
Eskilstuna						20						23
Länet						19						25

Tabell 3 Liv och hälsa ung 2017, andel pojkar och flickor i årskurs 9 - frågor om tobak, Eskilstuna och länet.

* Frågeställningen 2017 löd röker dagligen eller ibland respektive snusar dagligen eller ibland.

⁴⁸ Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

⁴⁹ Liv och hälsa ung 2017

⁵⁰ Skolelevers drogvanor 2017, CAN-rapport 170

⁵¹ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁵² Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁵³ Regeringens skrivelse 2015/16:86

Dopningsmedel

Kunskaperna om användning och konsekvenserna av dopningsanvändande är begränsad. Få svenskar har använt hormondopningsmedel som anabola androgena steroider.⁵⁴ Användningen är främst koncentrerad till yngre grupper och framförallt unga och medelålders män. Knappt 1 procent av männen och 0,1 procent av kvinnorna uppger att de någon gång använt dopningsmedel.⁵⁵ När det gäller ungas användning av dopningsmedel syns varken någon tydlig ökning eller minskning.⁵⁶ Användningen har legat på en relativt konstant och låg nivå de senaste tjugo åren i årskurs 9 och sedan 2004 i gymnasiets år 2. 1 procent av eleverna i årskurs 9 och 1 procent av eleverna i gymnasiets år 2 anger att de använt dopningsmedel någon gång.⁵⁷ Det är vanligare att pojkar använt anabola steroider än att flickor gjort det.⁵⁸

Förkortningar och begrepp

I planen används begrepp med följande definition:

- **ANDT:** Alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobak.
- **Alkohol:** Berusningsdryck.
- **Barn:** Flickor och pojkar 0-17 år. Från 18 år och uppåt avses vuxna kvinnor och män.
- **Narkotika:** Cannabis, opiater, centralstimulerande medel, nättdroger, hallucinogener och ickemedicinsk användning av läkemedel.
- **Dopningsmedel:** Olagliga prestationshöjande substanser såsom anabola steroider.
- **Tobak:** Cigaretter, snus, vattenpipa och e-cigaretter.
- **Prevention:** Förebyggande arbete för att försöka förhindra att personer börjar använda alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak. Preventionsinsatser sker på olika nivåer, universell prevention som riktar sig till alla, selektiv prevention som vänder sig till riskgrupper samt den indikerade preventionen som är på individnivå och mer behandlingsinriktad.
- **Riskgrupper:** Avser grupper av individer där det föreligger ett riskbruk.
- **Risikkonsumtion:** Med risikkonsumtion avses en alkoholkonsumtion motsvarande 9 glas alkohol per vecka för kvinnor och 14 glas alkohol per vecka för män eller mer, alternativt berusningsdrickande. Med berusningsdrickande avses när kvinnor vid samma tillfälle dricker 4 eller fler standardglas och män dricker 5 eller fler standardglas.

⁵⁴ Drogutvecklingen i Sverige 2017, CAN-rapport 164

⁵⁵ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁵⁶ Regeringens skrivelse 2015/16:86

⁵⁷ Skolelevers drogvanor 2017, CAN-rapport 170

⁵⁸ Regeringens skrivelse 2015/16:86

Referenser

- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, *Skolelevers drogvanor 2017*, CAN-rapport 170
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, *Drogutvecklingen i Sverige 2017*, CAN-rapport 164
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, hemsidan, den 21 december 2017
- Eskilstuna kommun, enkätundersökning *Ungdomars attityd gentemot Cannabis*, 2014- 05-26
- Folkhälsomyndigheten, nationella folkhälsoenkäten, *Hälsa på lika villkor 2016*
- Folkhälsomyndigheten, *Folkhälsan i Sverige 2016 Årlig rapportering*
- Landstinget Södermanland, *Liv & hälsa ung - Resultat 2004 – 2014*
- Landstinget Södermanland, *Liv & hälsa ung - Skolåterkoppling 2014 Rekarnegymsasiet*
- Landstinget Södermanland, *Liv & hälsa ung - Skolåterkoppling 2017 Djurgårdsskolan elever i åk 9*
- Landstinget Södermanland, *Liv & hälsa ung - Skolåterkoppling 2017 Grillska gymnasiet elever i årskurs 2 på gymnasiet*
- Landstinget Södermanland, *Liv & hälsa ung - Kommunprofil Eskilstuna Resultat 2008-2014 andra versionen*
- Landstinget Södermanland, *Liv & hälsa ung - Skolåterkoppling 2017 Eskilstuna elever i årskurs 7*
- Landstinget Södermanland, *Liv & hälsa vuxen 2017- statistik från landstingets statistikenhet den 30 oktober 2017, 9 januari, 8 februari och 14 februari 2018*
- Regeringens skrivelse, *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020*, Skrivelse 2015/16:86
- Regeringskansliet, *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling*
- Strategi och handlingsplan för ANDT-arbetet i Stockholms län 2017-2020*